

Бесчастний Віктор Миколайович,
керівник Секретаріату Конституційного Суду
України, доктор юридичних наук, професор

ДОРОЖНЯ КАРТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: У ПРОЄКЦІЯХ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Корупція – це не вада сучасних систем і не наслідок занепаду моралі. Вона така ж давня, як і саме прагнення людини до влади. Щойно з'явилися закони, які розділили «можна» і «не можна», – виникла спокуса обійти їх. Історія людства – це історія створення правил і водночас спроби їх порушити [1].

Корупція впливає на всі сфери життя суспільства: сповільнює економічний розвиток, підриває демократичні процеси, руйнує державні інституції, знецінює освіту та особисті досягнення, згубно впливає на моральні принципи [2]. Вона належить до найбільш небезпечних політичних, економічних і соціальних явищ, що призводять до руйнування основ правопорядку, становить загрозу для багатьох елементів конституційного та суспільного ладу, а також безпеки держави.

Актуальним це явище є на рівні не лише українського суспільства, а й на міжнародному рівні, оскільки корупція – це проблема для багатьох країн світу. Так, за даними Єврокомісії, в середньому 7 із 10 європейців вважають корупцію поширеною у своїх країнах, і ця кількість дедалі зростає. А в таких країнах, як Мальта, Кіпр, Португалія, Хорватія та Греція, відсоток населення, який вважає свою країну корумпованою, навіть більший, ніж в Україні [3]. Водночас саме в Україні корупція залишається на другому місці серед основних проблем, особливо після збройної агресії росії проти України.

Для зниження рівня корупції важливими є існування незалежних та сильних інституцій, зрозумілого законодавства, справедливої системи правосуддя, незалежних ЗМІ та активного громадянського суспільства. Також важливою є зміна ставлення суспільства до корупції та домінування таких цінностей, як чесність, кооперація і взаємодопомога [2].

Демонструючи «виняткову рішучість» у прагненні здобути членство у Європейському Союзі, Україна надала антикорупційному питанню особливої важливості та за роки незалежності доклала багато зусиль для його вирішення. За цей час затверджено чотири національні

програми боротьби з організованою злочинністю та корупцією, три концепції протидії корупції, ухвалено спеціальні закони України щодо запобігання та протидії корупції, а також нормативно-правові акти антикорупційної спрямованості. Всі ці дії спрямовані на досягнення єдиної мети – стати членом Європейського Союзу. Лише реалізація ухвалених правових актів на всіх рівнях та в усіх державних інституціях задля запобігання та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування – дадуть дієвий результат. Наразі Єврокомісія зауважує, що Україна досягла значного прогресу за останні роки, проте «низка викликів у сфері верховенства права та боротьби з організованою злочинністю залишається невіршеною» [4].

Відповідальне місце в антикорупційній боротьбі належить судовій владі. Проведені реформи свідчать про те, що робота суддів стала більш ефективною, а її результати насамперед спрямовані на подолання корупційних проявів та ризиків у судах. Вагоме місце в реалізації антикорупційної політики посідає Конституційний Суд України (далі – КСУ), який на шляху до її здійснення має певні досягнення.

Насамперед КСУ розробив Антикорупційну програму на 2023–2025 роки та затвердив Розпорядженням Голови КСУ від 25 січня 2023 року № 4/01/2023-ОД на підставі статті 19 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII, задля запровадження механізмів запобігання корупційним проявам та моніторингу виконання суддями і державними службовцями КСУ вимог антикорупційного законодавства [5].

На виконання Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, ухваленої Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» від 20 червня 2022 року № 2322–IX [6] та Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» [CM/Del/Dec(2022)1452/2.4], затвердженого Комітетом міністрів Ради Європи 14 грудня 2022 року, було утворено Дорадчу групу експертів (далі – ДГЕ). Її створення можна розглядати як один із важливих кроків антикорупційної політики нашої держави та виконання одного із семи критеріїв, визначених Єврокомісією, дотримання якого є потрібним для подальшого зближення України з Європейським Союзом. Як показав час, із 2023 року ДГЕ своєю діяльністю сприяє суб'єктам призначення суддів КСУ (Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України) в оцінюванні

моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді КСУ.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 “Основи процесу вступу до ЄС”» від 14 травня 2025 року № 475-р для виконання зобов’язань Україною, передбачених переговорною рамкою Європейського Союзу, схваленою рішенням Ради Європейського Союзу від 21 червня 2024 року, за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС» – схвалено Дорожню карту з питань верховенства права (далі – Дорожня карта).

Дорожня карта є всеохопним стратегічним документом, утілення заходів якого є не лише зобов’язанням у межах євроінтеграційного процесу, а й частиною ширшої національної стратегії зміцнення правових інституцій, гарантування справедливого правосуддя та утвердження правопорядку. Серед 124 стратегічних результатів, яких прагне досягти Україна, а також 529 основних заходів, спрямованих на їх реалізацію, із чіткими строками виконання та відповідальними державними органами, містяться заходи, що безпосередньо стосуються діяльності КСУ [7].

Однією зі складових реформ Дорожньої карти є незалежність та інституційна спроможність КСУ, що передбачає проведення цілого комплексу заходів, серед яких є вже виконані. Так, за результатами попереднього відбору ДГЕ відбулося призначення на посади суддів КСУ Олександра Водяннікова та Юрія Барабаша.

Наступним важливим кроком є ухвалення Правил професійної етики суддів (далі – Правила), затверджених Постановою КСУ від 22 липня 2025 року № 21-п/2025.

Документ установлює етичні стандарти, яких мають дотримуватися судді КСУ як у професійній діяльності, так і поза її межами, задля зміцнення довіри суспільства до конституційної юрисдикції. У Правилах визначено, що поведінка судді КСУ має зміцнювати довіру суспільства до КСУ та конституційного судочинства. Ключовими аспектами цього документа є: утримання від публічних висловлювань, які можуть підірвати довіру до КСУ або поставити під сумнів його неупередженість; конфіденційність; утримання від неформальних стосунків, що можуть уплинути на незалежність чи неупередженість судді в ухваленні рішень; можливість висловлювання по суті лише щодо тих справ,

конституційне провадження в яких було завершено, та пріоритет обов'язків у роботі.

Водночас, поряд із виконаними заходами реформи, що спрямована на досягнення незалежності та інституційної спроможності КСУ, є низка таких, які потребують доопрацювання та конкретизації. Це стосується визначення процедури перевірки майнових декларацій та моніторингу способу життя суддів КСУ.

Статтею 522 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (далі – Закон № 1700) визначено особливості проведення повної перевірки декларацій, поданих судьями КСУ, та передбачено, що ці особливості встановлюють у відповідному порядку, який визначає Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) за погодженням зборами суддів КСУ. Натепер повну перевірку декларацій здійснюють згідно з Порядком проведення повної перевірки декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженим Наказом НАЗК від 29 січня 2021 року № 26/21 у редакції наказу від 13 листопада 2023 року № 256/23 (далі – Порядок № 256). Водночас, у цьому Порядку не враховані встановлені статтею 522 Закону № 1700 особливості здійснення повної перевірки декларацій суддів КСУ. У вересні 2025 року НАЗК згідно з Дорожньою картою як співвиконавець заходу з КСУ, зокрема із визначення процедури перевірки майнових декларацій суддів КСУ, надіслала до КСУ проєкт Порядку № 256 на опрацювання та можливе надання пропозицій.

Стосовно процедури моніторингу способу життя суддів КСУ, що визначена Порядком здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування, затвердженим наказом НАЗК від 26 жовтня 2023 року № 236/23 (далі – Порядок № 236), слід зазначити, що в Порядку № 236 так само не враховані особливості такого моніторингу, які передбачені статтею 522 Закону № 1700. Наразі це питання залишається неврегульованим.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що Україна залишається відданою демократичним перетворенням, принципам верховенства права та безкомпромісній боротьбі з корупцією в особі КСУ. Виконання заходів, що передбачені Дорожньою картою, свідчать про готовність КСУ та України в цілому відповідати стандартам Європейського Союзу, є важливим кроком на шляху до членства в ньому, зміцнюють та посилюють довіру з боку держав-членів

Європейського Союзу та міжнародних партнерів, підсилюють статус нашої держави як надійного партнера.

Список використаних джерел

1. Чому корупцію неможливо подолати, і як ті, хто це обіцяє, маніпулюють довірою суспільства. URL: <https://welfare.green/chomu-korupciyu-nemozhливо-podolati-i-yak-ti-khto-ce-obicyaeh-manipulyuyut-doviroyu-suspilstva/>.

2. Що таке корупція і якою вона буває. URL: <https://lisproekt.gov.ua/zapobigannja-korupciji/subjektam-deklaruvannja-vo-ukrderzhlisproekt/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje>.

3. Українці стали активніше повідомляти про корупцію: НАЗК презентувало дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/ukraintsi-staly-aktyvnishe-povidomlyaty-pro-koruptsiyu-nazk-prezentovalo-doslidzhennya-koruptsiya-v-ukraini-2024-rozuminnya-spruyunuyattya-poshyrenist/>.

4. Єврокомісія озвучила нові вимоги для України на шляху до вступу в ЄС. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/jevrokomisija-ozvuchila-novi-vimohi-dlja-ukrajini-na-shljakhu-do-vstupu-v-jes-1086580.html>.

5. Антикорупційна програма Конституційного Суду України на 2023–2025 роки. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>.

6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 року № 2322–ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

7. Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text>.